

דגם תשובות – תורה שבעל פה, במעגלי המשנה, מס' 5381, חורף תשפ"ה, 2025

הערה למעריכים: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחנים.

פרק ראשון

על הנבחנים לענות על שש מן השאלות 1–9.

1. תורה ומצוות

- א. (1)** מקובל שכאשר מלך (בשר ודם) רוצה לבנות ארמון הוא מתייעץ עם אומן, והאומן מעיין במחברות ובפנקסים שיש בהם תוכניות של מבנה הארמון – החדרים והשערים וכו', ועל פי התוכניות האלה הוא בונה את הארמון.
- (2)** התורה היא התשתית (אֵן: התוכנית) שעל פיה ברא ה' את העולם, אֵן: העולם מנוהל על פי התורה, אֵן: אין ערך ותכלית לקיום העולם ללא התורה.
- [הערה למעריכים: תלמידים שכתבו שהתורה קדמה לעולם – חצי תשובה.]

(עמ' 74)

- ב. (1)** מצווה שהזמן גורם לה שתבוא, אֵן: מצווה שחובת עשייתה בזמן מסוים, ושלא באותו הזמן אין חיובה חל, אֵן: מצווה שמוגבלת בזמן, לא מקיימים אותה כל הזמן, אלא רק בזמנים מסוימים.
- (2)** רוב מצוות עשה שהזמן גרמן – אנשים חייבים ונשים פטורות, אבל יש מצוות עשה שהזמן גרמן שנשים חייבות בהן.
- (3)** מצוות אכילת מצה בליל פסח היא מצוות עשה שהזמן גרמה ובכל זאת נשים חייבות בה.
- [הערה למעריכים: לקבל דוגמאות מתאימות אחרות.]

(עמ' 79–82)

2. צדקה, אמת ויושר

המקרה	הדין
1. מי שיש לו מזון שתי סעודות	לא ייטול מן התמחוי
2. [מי שיש לו] מזון ארבע עשרה סעודות	לא ייטול מן הקופה

- (2)** לא ייטול מן התמחוי – מזון שתי סעודות מספיק ליום אחד, וכיוון שהתמחוי מתחלק בכל יום לצורך אותו יום – מי שיש לו מזון שתי סעודות לא ייטול מן התמחוי.
- לא ייטול מן הקופה – מזון ארבע עשרה סעודות מספיק לשבוע, וכיוון שהקופה מתחלקת מערב שבת לערב שבת לצורך כל השבוע – מי שיש לו מזון ארבע עשרה סעודות לא ייטול מן הקופה.

(עמ' 96–98)

- ב. (1)** הקופה נגבית בשניים כי אין עושים שררה על הציבור פחות משניים.
- הקופה מתחלקת בשלושה כי היא דין כשאר דיני ממונות [מפני שצריכים להחליט כמה לתת לכל עני].
- (2)** שלושה גבאים גובים את התמחוי כי מייד כשאוספים את האוכל מחלקים אותו לעניים.
- (שם)

3. תפילה

א. (1) היו מתפללים על פי המבנה של שבח, בקשה והודאה. תוכן התפילה היה על פי כוחו ויכולתו של המתפלל [אם היה רגיל היה מרבה בתחינה ובקשה, ואם היה ערל שפתיים היה מדבר לפי יכולתו]. זמן התפילה היה לכל אחד בעת שירצה. מספר התפילות ביום היה לכל אחד לפי יכולתו [יש שהתפללו פעם אחת ביום, ויש שהתפללו הרבה פעמים].

(2) היהודים שחיו בבבל דיברו בכל מיני שפות, והם לא ידעו להתפלל בלשון הקודש בלי לערב בה שפות זרות. לכן תיקנו עזרא ובית דינו תפילה בלשון הקודש, ובה שמונה עשרה ברכות אחידות שמתאימות לכולם. (עמ' 118–119)

ב. (1) רגיל להתפלל ויכול להתפלל בלי טעויות, אָן: יודע להתפלל בשלמות.

(2) שתי דעות בנוגע למשמעות הביטוי "מעין שמונה עשרה":

- קיצור של כל אחת מן הברכות האמצעיות וחתומה של כל אחת מהן.
 - ברכה אחת שכוללת קיצור של כל הברכות האמצעיות ונחתמת בברכת "שומע תפילה" ["הביננו"].
- (עמ' 127–129)

4. ברכות

א. (1) ברכות הנאה – ברכות לפני הנאה ממאכל או מריח.

ברכות המצוות – ברכות לפני עשיית מצוות.

ברכות שבח – ברכות על מעשי הבורא בטבע.

[הערה למעריכים: על התלמידים לכתוב שלושה סוגי ברכות ולהסביר שניים מהם.]

(2) ברכה על שמיעת רעם – ברכות שבח; ברכה על אכילת פירות – ברכות הנאה; ברכה על ישיבה בסוכה – ברכות המצוות. (עמ' 138)

ב. אם יברך על אפרסק ברכה משלו ועל תפוז ברכה משלו, לא יעמוד על המגמה הכללית של הקב"ה בעולמו אלא ישקע בתוך פרטי הפרטים שבעולם המגושם (עמ' 143).

ג. דוגמה: בירך על תפוח "שהכול נהיה בדברו".

[הערה למעריכים: לקבל דוגמאות מתאימות אחרות.]

הסבר הדין: יצא ידי חובה בדיעבד, אבל לכתחילה עליו לברך את הברכה המתאימה לכל מין. (עמ' 142)

5. שבת

א. "מלאכת מחשבת" – מלאכה יוצרת, חיובית ומכוונת (עמ' 169).

ב. (1) פטורים מקורבן בשוגג וממיתה וקרת במזיד.

(2) קורע שלא על מנת לתפור, סותר בניין שלא על מנת לבנותו.

[הערה למעריכים: לקבל דוגמאות מתאימות אחרות.]

מקלקל פטור כי התורה לא חייבה בשבת אלא על מלאכה חשובה שיש בה תיקון. אָן: כי מלאכתו אינה מלאכת מחשבת. אָן: כי במשכן, שממנו נלמדו כל מלאכות שבת, כל המלאכות היו לתיקון ולא לקלקול. (עמ' 169–170)

ג. (1) אדם שקלקל על מנת לתקן חייב אם שיעור הקלקול שווה לשיעור שעליו מתחייבים בתיקון.

(2) קורע בגד על מנת לתפור חייב אם קרע כשיעור שלתיקונו יש לתפור שתי תפירות [שזהו שיעור החיוב במלאכת תופר]. (עמ' 169)

6. מועדים – יום טוב

- א.** שבת ויום טוב שווים לעניין איסורי מלאכה. בשניהם אסור לעשות מלאכה.
- שבת ויום טוב שונים לעניין מלאכת אוכל נפש. בשבת אסור לעשות מלאכת אוכל נפש, וביום טוב מותר.
- ב.** מצוות השבת היא מסוג המצוות המקשרות את ישראל לאביהם שבשמיים, ומצוות יום טוב היא מסוג המצוות המקשרות את ישראל זה לזה.
- נימוק: בשבת אסורה יציאה מחוץ לתחום, אסורה הוצאה מרשות לרשות ואסורה מלאכת אוכל נפש, ולכן כל אדם יושב עם עצמו ועוסק בתורה, ועל ידי כך מתקשר לקב"ה. ביום טוב מותרת הוצאה מרשות לרשות ומותרת מלאכת אוכל נפש, ולכן יש אפשרות לארח ולשמוח עם אחרים, ועל ידי כך ישראל מתקשרים זה לזה.
- (עמ' 194–195)
- ג.** (1) משום כבוד השבת – כיוון שכבר בערב יום טוב הוא מתכוון לשבת, הוא לא ישכח את השבת בעקבות טרדת יום טוב ויכין מנה יפה לשבת.
- (2) ביום רביעי.
- (עמ' 196–197)

7. מועדים – פורים

- א.** (1) "יום הכניסה" – יום שני ויום חמישי שבהם בני הכפרים מתכנסים לעיירות.

(2)

התאריך העברי	היום בשבוע	שבו יקראו בני הכפרים את מגילת אסתר
י"א באדר	חמישי	י"ד באדר חל ביום ראשון
י"ד באדר	שני	י"ז באדר חל ביום שני
י"ג באדר	שני	י"ז באדר חל ביום שלישי
י"ב באדר	שני	י"ז באדר חל ביום רביעי

(עמ' 231)

- ב.** (1) בערים המוקפות חומה מימי יהושע בן נון חוגגים את חג הפורים בט"ו באדר כי בזמן האירועים המסופרים במגילה הייתה ארץ-ישראל חרבה וחכמים רצו לחלוק כבוד לארץ-ישראל, ולכן קבעו שערים המוקפות חומה מימי כיבוש הארץ על ידי יהושע, יחגגו את חג הפורים בט"ו באדר כמו היהודים בשושן.
- (2) יחגגו בה את חג הפורים בי"ד באדר כי החומה של העיר אינה מימי יהושע בן נון.
- (עמ' 230–232)

8. קטע שלא נלמד

- א.** "אור ארבעה עשר".
- ב.** (1) בשעת ביעור החמץ, דהיינו בתחילת השעה השישית (שעה לפני חצות היום).
- (2) על פי רבי יהודה, החשש הוא שאם יבדוק לאחר שעת הביעור וימצא חמץ – יבוא לאכול ממנו.
- ג.** (1) חכמים סוברים שאפשר לעשות בדיקת חמץ גם לאחר זמן האיסור של אכילת חמץ, ואם כן ברור שהם אינם חוששים כרבי יהודה שהבודק יבוא לאכול מן החמץ.
- [הערה למעריכים: תלמידים שהעתיקו קטע מתאים מדברי חכמים במשנה – יש לקבל את תשובתם.]
- (2) חכמים אינם חוששים כרבי יהודה כי כל הסיבה שאדם זה עושה בדיקת חמץ היא כדי לשרוף את החמץ שימצא, ולכן אין חוששים שיאכל את החמץ במקום לשרוף אותו.

9. יסודות תורה שבעל פה

- א. (1) זרעים – מצוות התלויות בארץ. נשים – כינון משפחה ופירוקה בעת הצורך [לקבל גם: יחסי איש ואישה].
 (2) תוספתא, מכילתא, ספרא, ספרי [לקבל: מדרשי הלכה; לקבל גם: ברייתות].
 (עמ' 17–18)
- ב. (1) תלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי.
 (2) אמוראים.
 רבי יוחנן [הערה למעריכים: לקבל תשובות מתאימות אחרות].
 (עמ' 19–21)
- ג. בכל דין יש שתי בחינות סותרות, וכל אחת מן הדעות מציגה אחת מן הבחינות (עמ' 61).

פרק שני

על הנבחרים לענות על שתיים מן השאלות 10–12.

10. בין אדם לחברו

- א. (1) "כל הקודם בהן זכה" כי חכמים קנסו את האדם שהוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים והפקירו את התבן והקשו שלו כדי שלא יניחם ברשות הרבים.
 (2) האדם שהפך את הגלל חייב לשלם בעבור הנזק כי הפיכתו את הגלל הייתה כדי לזכות בו והריהו שלו וחייב בנזק.
 (עמ' 241)
- ב. (1) "רשות שאינה שלך" – הרשות של המסקל.
 "רשות שלך" – רשות הרבים.
 (2) רשות הרבים אינה מקום הפקר, אלא היא של כל אחד, וכל אחד אחראי לה.
 (עמ' 242)

11. כבודו של אדם

- א. אם העיד אדם עדות שקר בדיני ממונות – הוא נותן ממון ומתכפר לו (אפשר לתקן את הנזק), אבל אם העיד אדם עדות שקר בדיני נפשות – הוא אחראי למותו של אדם חף מפשע ואף להפסקת השושלת המשפחתית שלו (אי אפשר לתקן את הנזק) (עמ' 265).
- ב. (1) עשרת הדברות נכתבו על שני לוחות, חמישה דיברות על כל אחד מן הלוחות. הדיבר הראשון בלוח הראשון הוא "אנכי ה' א-להיך", והדיבר הראשון בלוח השני, שנכתב כנגדו, הוא הדיבר השישי "לא תרצח". המשמעות היא שרצח של כל אדם הוא פגיעה בה.
 (2) I. המלך הוא הקב"ה, הצלמים הם בני האדם והשבירה היא רצח.
 הקב"ה [המלך] ברא את בני האדם בצלמו [הצלמים], ומי ששופך דמו של אדם [השבירה] – פוגע בקב"ה.
 II. שבירת הצלמים גורמת למיעוט בדמות המלך כי בני האדם [הצלמים] הם בצלמו ובדמותו של הקב"ה.
 (עמ' 268)

12. ארץ-ישראל

- א. הגירת יהודים לארץ-ישראל מכונה "עלייה" כדי לבטא את מעמדה הרוחני של הארץ, את הקדושה שלה (לקבל: "ארץ כנען גבוהה מכל הארצות") (עמ' 274).
- ב. – מכריחים את הבעל לעלות עם אשתו לארץ-ישראל והוא מסכים לכך בסופו של דבר.
 – מכריחים את הבעל לעלות עם אשתו לארץ-ישראל, והוא עדיין מסרב – הבעל חייב לגרש את אשתו ולתת לה את כתובתה.
 (עמ' 284)
- ג. (1) הקשר הוא שארץ-ישראל היא ארץ מולדתו.
 (2) מכיוון שלכל יהודי יש חלק בארץ-ישראל וארץ-ישראל היא ארץ מולדתו לכן יש כאילו תנאי מוקדם בכל נישואין שכל אחד מבני הזוג יכול לכפות על האחר לעלות לארץ-ישראל.
 (עמ' 285–286)